

Överenskommelse och riktlinjer i Kronobergs län mellan Region Kronoberg och kommunerna avseende

Missbruks- och beroendevård i Kronobergs län

Förvaltningen Arbete och välfärd, Växjö kommun
Socialförvaltningen, Ljungby kommun
Socialförvaltningen och Arbets- och integrationsförvaltningen, Markaryds kommun
Socialförvaltningen, Älmhults kommun
Förvaltningen för arbete och lärande, Alvesta kommun
Kommunledningsförvaltningen, Tingsryds kommun
Socialförvaltningen, Uppvidinge kommun
Socialförvaltningen, Lessebo kommun
Region Kronoberg

Inledning och syfte

Sedan 1 juli 2013 föreligger det ”en skyldighet för landsting och kommuner att ingå gemensamma överenskommelser om samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, eller dopningsmedel”, i enlighet med regeringens proposition ”God kvalitet och ökad tillgänglighet inom missbruks- och beroendevården” (2012/13:77). Denna skyldighet regleras genom tillägg i socialtjänstlagen (SoL 5 kap. 9 a §) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL 16 kap. 3 §). Sedan 1 januari 2018 omfattas även personer med problematiskt spel om pengar.

Målsättningen är att stärka samverkan för att bättre tillgodose behovet av vård, stöd och behandling för målgruppen.

Denna reviderade överenskommelse har arbetats fram av arbetsgruppen för missbruks- och beroendevård i Kronobergs län¹ på uppdrag av ledningsgruppen för samordning av länets hälso- och sjukvård och socialtjänst.² Överenskommelsen utgår från de nya nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende som antogs av riksdagen i april 2015. Syftet med riktlinjerna är att stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom detta område samt att vara ett underlag för öppna och systematiska prioriteringar inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten³. Tre nya områden har inkluderats – ungdomar, läkemedelsberoende och psykosociala stödinsatser.

Överenskommelsen kompletteras med ett samverkansavtal gällande Integrerad missbruks- och beroendemottagning.

¹ Arbetsgruppen för missbruks- och beroendevård i Kronobergs län består av representanter från länets kommuner, länsstyrelsen, kriminalvården, Kronobergs brukarråd inom missbruks- och beroendevården samt Region Kronoberg

² Ledningsgruppen för samordning av länets hälso- och sjukvård och socialtjänst består av länets alla socialchefer/förvaltningschefer samt centrumchefer i Region Kronoberg för barn- och kvinnocentrum och kirurgi, medicin, vuxenpsykiatri, primärvård/rehab samt av hälso- och sjukvårdsdirektören.

³ Nationella riktlinjer - Vård och stöd vid missbruk och beroende, Socialstyrelsen 2019

Samverkansavtal

Enligt förändringarna i HSL och SoL är landsting och kommuner från och med 1 juli 2013 skyldiga att upprätta överenskommelser om samarbete avseende personer med missbruks- och beroendeproblematik.

HSL 16 kap. 3 §

Landstinget ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel eller dopningsmedel. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Lag (2017:810).

3 § Landstinget ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om

- 1. personer med psykisk funktionsnedsättning,**
- 2. personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar, och**
- 3. barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.**

Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Lag (2017:810).

SoL 5 kap. § 9 a

Kommunen ska ingå en överenskommelse med landstinget om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Lag (2017:809).

Samverkan och samarbete

Samverkan och överenskommelser är i detta fall lagstadgat men är i första hand att betrakta som ett medel för att tillgodose behovet av vård, stöd och behandling för personer inom målgruppen. Några faktorer har visat sig vara viktiga för att samverkan och samarbete ska fungera på bästa sätt:

- helhetssyn på patienters/klienters behov som utgångspunkt för samverkan,

- kompetens att arbeta och kommunicera över professionella och organisatoriska gränser,
- kunskap om och förståelse för varandras uppdrag och professionella kompetens,
- ömsesidigt förtroende, tillit och respekt.

Denna överenskommelse berör hälso- och sjukvården och socialtjänsten och det är ett gemensamt ansvar att få en fungerande och ändamålsenlig samverkan, men det är minst lika viktigt med en god intern samverkan inom den egna organisationen. Båda huvudmännen bör därför även tydliggöra ansvarsfördelningen inom den egna organisationen, då behov finns.

Samordnad individuell plan – SIP

Alla som får vård och behandling från flera huvudmän ska enligt lag erbjudas att en skriftlig, samordnad individuell plan upprättas (SoL, 2 kap 7§ och HSL 16 kap. 4 §). Planen ska tydliggöra ansvaret, det vill säga vem som ansvarar för och gör vad avseende de behov som konstaterats. Båda huvudmännen har lika stort ansvar för att erbjuda och upprätta en plan. För personer med psykisk sjukdom och som samtidigt missbrukar bör man alltid utgå från att en plan behövs för att behoven ska tillgodoses. Planen ska, när det är möjligt, upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig detta.

Av planen ska det framgå

- vilka insatser som behövs,
- vilka insatser respektive huvudman ska svara för,
- vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller landstinget,
- vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen,

Barn som far illa och barns rätt som anhöriga

Myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (SoL 14 kap 1§).

Barns rätt som anhöriga ska särskilt beaktas i överenskommelsen. Hälso- och sjukvården har en lagreglerad skyldighet enligt HSL 5 kap. 7 § att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med:

- har en psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
- missbrukar alkohol, annat beroendeframkallande medel eller med problematiskt spel om pengar,
- oväntat avlider.

Enligt socialtjänstlagen (SoL) ska kommunen:

- verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden,
- bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa,
- samverka med övriga samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa,
- utreda och bedöma barnets behov av skydd och andra stödinsatser

Hälso- och sjukvårdens anmälningsskyldighet gällande vapen och körkort

Enligt vapenlagen ska en läkare som bedömer att en patient av medicinska skäl är olämplig att inneha skjutvapen omedelbart anmäla detta till polismyndigheten (6 kap. 6 §).

Läkare ska anmäla körkortsinnehavare, som är medicinskt olämpliga att ha körkort, till Transportstyrelsen. Innan anmälan ska läkare informera körkortsinnehavaren. Bestämmelser om läkares anmälningsskyldighet finns i 10 kap. 5 § körkortslagen (1998:488) och 3 kap. 5 § taxitrafiklagen (2012:211).

Oenighet

Om det råder olika uppfattningar mellan Region Kronoberg och en kommun gällande ansvarsfrågor är risken stor att det blir den enskilde som drabbas genom att han/hon tvingas vänta och inte får hjälp när motivationen till att bryta ett missbruk finns. Det är därför viktigt att det finns rutiner för hur tvister kring ansvarsfrågor ska hanteras.

Om tvister mellan Region Kronoberg och en kommun uppstår så bör dessa hanteras av särskilt utsedda företrädare för respektive huvudman. Företrädarna har ett gemensamt ansvar att diskutera sig fram till en gemensam lösning utifrån de gemensamma riktlinjerna. Företrädarna från Region Kronoberg och kommunerna bör vara chefspersoner med verksamhets- och ekonomiansvar på den operativa nivån med mandat att fatta beslut i aktuella frågor.

I samtliga länets kommuner bör det finnas utsedda grupper med företrädare från kommun och Region Kronoberg som har ansvar för att lösa eventuella tvister kring ansvarsfrågor.

Aktualitetsprövning

Aktualitetsprövning av nuvarande överenskommelse ska ske september 2023.

Vård och behandling och andra stödinsatser

Alkohol och narkotika	Kommun	Region Kronoberg
<p>Samsjuklighet</p> <p>Med samsjuklighet avses här att en person samtidigt uppfyller diagnostiska kriterier för missbruk eller beroende och för någon annan form av psykisk störning.</p>	<p>Socialtjänsten erbjuder motivations-, stöd- och behandlingsinsatser för missbruks- eller beroendeproblem.</p> <p>Socialtjänsten erbjuder även boende, sysselsättning, försörjningsstöd samt andra sociala insatser.</p>	<p>Hälso- och sjukvården svarar för utredning, behandling och rehabilitering av somatisk sjukdom eller psykisk sjukdom.</p> <p>Svårighetsgraden avseende den psykiska sjukdomen avgör var i hälso- och sjukvården patienten får hjälp. Vid lättare fall är det primärvårdens ansvar och vid tyngre och svårare fall allmänpsykiatri/Integrerad missbruks- och beroendemottagning.</p>
<p>Neuropsykiatriska funktionshinder och missbruk/beroende.</p> <p>Med termen neuropsykiatriska funktionshinder avses symtom och svårigheter som har sin grund i hjärnan och hjärnans funktion. Personer med dessa funktionshinder har svårigheter inom flera områden såsom uppmärksamhet, impulskontroll, reglering av aktivitetsnivå, socialt samspel, inlärning, minne och motorik.</p>	<p>Socialtjänsten erbjuder motivations, stöd- och behandlingsinsatser för missbruks- eller beroendeproblem.</p> <p>Socialtjänsten erbjuder även boende, sysselsättning, försörjningsstöd samt andra sociala insatser.</p>	<p>Hälso- och sjukvården svarar för utredning, behandling och habilitering av neuropsykiatriska funktionshinder.</p>
<p>Redan identifierade/diagnostiserade alkohol och narkotikaproblem.</p>	<p>Socialtjänsten genomför en utredning och svarar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> • psykosociala stöd- och behandlingsinsatser i öppen- alt. heldygnsvård ⁴ • försörjningsstöd • boende • sysselsättning <p>Utredning och verkställande av tvångsvård enligt LVU och LVM</p>	<p>Hälso- och sjukvården svarar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> • abstinensbehandling • psykologisk behandling och psykosociala åtgärder • farmakologisk behandling • behandlingsövervakning • psykiatrisk behandling • somatisk behandling

⁴ När öppenvårdsinsatser från bägge huvudmännen ömsesidigt bedöms vara otillräckliga utifrån genomförda utredningar ska institutionsvård övervägas. Delat kostnadsansvar för vården ska gälla. Kostnaderna delas utifrån respektive huvudmans ansvarsområde, frågan skall diskuteras med berörd avdelningschef eller motsvarande inom kommunens missbruksverksamhet samt verksamhetschef inom hälso- och sjukvård i Region Kronoberg.

Läkemedel	Kommun	Region Kronoberg
Beroendeframkallande läkemedel Vid långvarigt bruk av beroendeframkallande läkemedel bör personer erbjudas nedtrappning där sedvanlig utsättning inte är möjlig.	Psykosociala stöd- och behandlingsinsatser	Hälso- och sjukvården erbjuder nedtrappning eller nedtrappning med tillägg av kognitiv beteendeterapi. Psykologisk behandling och psykosociala åtgärder.

Dopning	Kommun	Region Kronoberg
Missbruk av dopningsmedel, även kallat anabola androgena steroider (AAS) regleras inte i de nya nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende men ska ändå ingå i samverkansavtalet mellan Region Kronoberg och länets kommuner.	Socialtjänsten erbjuder psykosociala stöd- och behandlingsinsatser.	Hälso- och sjukvården erbjuder läkemedelsbehandling, psykosocial behandling och stöd.
Spel om pengar	Kommun	Region Kronoberg
Missbruk av spel om pengar regleras inte av de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende utan utgår ifrån kunskapsstöd med nationella rekommendationer till hälso- och sjukvården och socialtjänsten och ska ingå i samverkansavtalet mellan Region Kronoberg och länets kommuner. Spelproblematik jämföras i lagen med övrigt substansberoende.	Socialtjänsten erbjuder psykosociala stöd- och behandlingsinsatser. Vid behov av specialistkunskap hänvisas till Integrerad missbruks och beroendemottagning.	Hälso och sjukvården erbjuder psykologisk behandling och psykosociala åtgärder. Vid behov av specialistkunskap hänvisas till Integrerad missbruks och beroendemottagning.

Förebyggande och tidiga insatser

Förebyggande och tidiga insatser ingår inte i de nya nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende men ska ändå ingå i samverkansavtalet mellan Region Kronoberg och länets kommuner.

Personal i länets kommuner (fr.a. socialtjänst, skol- och fritidsverksamhet) och inom Region Kronoberg ska ha kunskap om riskbruk, missbruk och beroende och veta när och hur de vid behov ska hänvisa vidare.

Det är angeläget att socialtjänstens mottagningsfunktioner och hälso- och sjukvården (psykiatrisk öppenvård, primärvård, akutmott.) vid nybesök orienterar sig om den sökandes levnadsvanor i syfte att upptäcka riskbruk och missbruk gällande alkohol, narkotika, läkemedel, doping samt spel.

Alkohol, narkotika, läkemedel och doping	Kommun	Region Kronoberg
Socialtjänsten och hälso- och sjukvården identifierar om alkohol- och/eller narkotikaproblem föreligger genom att använda bedömningsinstrument samt kort rådgivning/feedback.	<ul style="list-style-type: none"> • AUDIT är ett självskattningsinstrument för bedömning av alkoholproblem. • -DUDIT är ett självskattningsinstrument för bedömning av narkotika-problem (inklusive beroendeframkallande läkemedel). • ASI är en standardiserad bedömningsmetod i intervjuform för utredning och uppföljning av missbruk- och beroendeproblematik. 	<ul style="list-style-type: none"> • AUDIT är ett självskattningsinstrument för bedömning av alkoholproblem. • DUDIT är ett självskattningsinstrument för bedömning av narkotikaproblem (inklusive beroendeframkallande läkemedel). • ASI är en standardiserad bedömningsmetod i intervjuform för utredning och uppföljning av missbruk- och beroendeproblematik. • Biologiska alkoholmarkörer (ex. CDT, PEth) kan användas som komplement till bedömningsinstrumenten.

Spel om pengar	Kommun	Region Kronoberg
Socialtjänsten och hälso- och sjukvården identifierar problematiskt spel om pengar föreligger genom att använda bedömningsinstrument samt kort rådgivning/feedback.	<ul style="list-style-type: none"> • NODS-PERC är ett bedömningsinstrument med fyra ja- och nej-frågor för upptäckt av spelproblematik. • LIE/BET livsstil (används som triggerfrågor i ASI kartläggning för att upptäcka spelproblematik) 	<ul style="list-style-type: none"> • NODS-PERC är ett bedömningsinstrument med fyra ja- och nej-frågor för upptäckt av spelproblematik. • LIE/BET livsstil (används som triggerfrågor i ASI kartläggning för att upptäcka spelproblematik)